

LBRIS

We know
books

Carte preafolosite de suflet numită

RĂZBOIUL NEVĂZUT

alcătuită oarecând de un bărbat înțelept,
îngrijită și îndreptată cu multă sârguință
de preacuviosul între monahi
Sfântul Nicodim Aghioritul

Traducere din limba greacă
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă

editura
Σοφία

București

Cuprins

Proimion.....	7
Epigramă la această carte (în vers politic).....	13

PARTEA I

I. În ce constă desăvârșirea creștină; pentru dobândirea ei e nevoie de luptă; cele patru lucruri trebuincioase acestui război.....	17
II. Că nu-i spre trebuință nici să credem, nici să ne încredem în noi înșine.....	24
III. Despre nădejdea și încrederea în Dumnezeu.....	28
IV. Cum poate să cunoască cineva că se nevoiește cu neîncredere în sine și nădejde desăvârșită în Dumnezeu.....	31
V. Despre greșeala multora de a socoti teama exagerată (pusilanimitatea) drept virtute.....	33
VI. Despre alte cunoștințe prin care se dobândesc neîncrederea în noi înșine, îndrăzneala și încrederea în Dumnezeu.....	34
VII. Cum să ne deprindem mintea, spre a ne-o păzi de neștiință.....	36
VIII. Lipsa de a discerne drept lucrurile și chipul de a le putea cunoaște.....	38
IX. Despre felul în care trebuie să ne păzim mintea de cercetarea fără măsură a lucrurilor și curiozitatea nelalocul ei.....	40
X. Cum să ne deprindem voința spre a dori, ca scop ultim și în toate faptele, lăuntrice și din afară, să bineplacă lui Dumnezeu.....	43
XI. Despre anumite gânduri ce îmboldesc voința omului să se facă bineplăcută lui Dumnezeu în orice lucru.....	49

XII. Despre diferitele voințe și poftă din om și lupta dintre ele	51
XIII. Cum să luptăm împotriva voinței iraționale a simțurilor; și despre faptele pe care voința trebuie să le săvârșească spre a deprinde virtuțile ..	55
XIV. Ce să facem atunci când voința rațională superioară pare învinsă de cea irațională inferioară și de vrăjmași	63
XV. Să ne luptăm din toate puterile, neîncetat și vitejește	67
XVI. În ce chip dimineața, odată cu venirea zorilor, soldatul lui Hristos va ieși pe câmpul de luptă	70
XVII. Ce rânduială urmăm în lupta împotriva patimilor noastre	74
XVIII. Cum luptăm împotriva îmboldirilor neașteptate ale patimilor ..	75
XIX. Cum să luptăm împotriva patimilor trupești	79
XX. Cum să luptăm împotriva nepăsării	87
XXI. Despre îndreptarea (ținerea în rânduială a) simțurilor trupești și chipul în care se poate trece de la ele la vederea (contemplarea) și slăvirea lui Dumnezeu	92
XXII. Că înseși lucrurile materiale, despre care am vorbit mai sus, ne sunt mijloace și instrumente spre îndreptarea (ținerea în rânduială a) simțurilor noastre, dacă de la ele ajungem la cercetarea Cuvântului Întrupat și la tainele vieții și pătimirilor Sale	100
XXIII. Cum să ne îndreptăm (ținem în rânduială) simțurile când ni se înfățișează (percepem) prin intermediul lor obiectele materiale	103
XXIV. Cum să ne stăpânim limba	109
XXV. Cum să ne îndreptăm (ținem în rânduială) închipuirea și aducerea-aminte	119
XXVI. Soldatul lui Hristos să se ferească cu toată puterea de tulburări și supărări, dacă voiește a lupta cu sorți de izbândă împotriva vrăjmașilor ..	132
XXVII. Ce să facem când suntem răniți	136
XXVIII. Meșteșugul folosit de diavol spre a se război și a duce în rătăcire oameni aflați pe diferite trepte duhovnicești	140

XXIX. Despre războiul și înșelăciunea de care diavolul se folosește împotriva celor pe care îi ține în robia păcatului	141
XXX. Despre războiul și înșelăciunea de care diavolul se folosește împotriva celor conștienți de răul în care se află și de care vor să se elibereze; de ce hotărârea noastră de multe ori nu dă rod	143
XXXI. Despre războiul și înșelăciunea de care se folosește vrăjmașul împotriva celor ce socotesc că se află pe calea desăvârșirii	146
XXXII. Despre războiul și înșelăciunea de care se folosește vrăjmașul spre a ne face să părăsim calea virtuții	149
XXXIII. Despre ultima înșelăciune de care se folosește diavolul ca virtuțile dobândite de noi să ajungă pricini ale răutății și viciilor	154
XXXIV. Câteva lucruri trebuincioase biruirii patimilor și dobândirii unor noi virtuți	164
XXXV. Să dobândim virtuțile puțin câte puțin, treptat și una câte una ..	167
XXXVI. Mijloacele de dobândire a virtuților și de chivernisire a lor spre a deprinde pentru o vreme doar una singură	169
XXXVII. Să umblăm cu sârg și grijă neîntrerupte în deprinderea virtuții	173
XXXVIII. Cu îndatorirea de a lupta neconținut pentru virtuți, să nu pierdem nici un prilej al dobândirii lor	175
XXXIX. Să iubim toate prilejurile și greutățile (mai ales pe cele mai puțin plăcute) în vederea dobândirii virtuților	177
XL. Cum ne putem folosi de diferite prilejuri în deprinderea unei virtuți anume	180
XLI. Despre momentul potrivit exersării în fiecare virtute și despre semnele sporirii noastre	182
XLII. Să nu ne dorim defel slobozirea din necazurile îndurate cu răbdare; cum să ne chivernisim toată dorința spre a fi virtuoși	186
XLIII. Cum să ne împotrivim diavolului, când caută să ne amăgească [printr-o asceză] fără discernământ	189

XLIV. Păreră bună despre noi înșine și îndemnul diavolului ne fac să ne judecăm cu nerușinare aproapele. Cum să ne împotrivim acestora	192
XLV. Despre rugăciune	196
XLVI. Ce anume este rugăciunea minții și cum se poate săvârși	202
XLVII. Despre rugăciunea prin cugetare și contemplare	207
XLVIII. Despre un alt fel de a ne ruga prin cugetare	210
XLIX. Un fel de a te ruga prin cugetarea la Născătoarea de Dumnezeu Maria	211
L. Câteva gânduri spre a putea alerga la Născătoarea de Dumnezeu cu credință și nădejde	215
LI. Cum să cugeți și să te rogi prin mijlocirea îngerilor și a tuturor sfinților	217
LII. Prin cugetarea la patimile lui Hristos în inima noastră se pot trezi osebite stări și pătimiri de Dumnezeu iubitoare	219
LIII. Tot despre roadele de pe urma cugetării la Cel Răstignit și despre asemănarea cu El după virtute	226

PARTEA A DOUA

I. Despre Taina Preasfântă a Euharistiei	237
II. Cum să primești Taina Preasfântă a Euharistiei: cum poți să-L primești pe Hristos prin [dumnezeieștile] Taine	239
III. Cum să ne pregătim pentru Împărtășanie, spre a aprinde în noi iubirea de Dumnezeu	243
IV. Despre Împărtășirea duhovnicească și nematerialnică sau cum să ne împărtășim de Hristos nematerialnic și duhovnicește	251
V. Despre mulțumirea datorată pentru harurile primite	254
VI. Despre ofranda nematerialnică sau cum să te aduci pe tine însuși, dimpreună cu toate lucrurile tale, ofrandă lui Dumnezeu în chip nematerialnic	256

VII. Despre evlavie resimțită trupește și despre răceala și uscăciunea duhovnicească ale acestei evlavii	260
VIII. Despre cercetarea conștiinței	266
IX. Cum să ne pregătim împotriva vrăjmașilor care ne vor război în ceasul morții	274
X. Despre cele patru atacuri dezlănțuite de vrăjmașii noștri în ceasul morții; mai întâi, despre atacul împotriva credinței și despre respingerea lui	276
XI. Despre atacul deznădejdii și despre respingerea lui	278
XII. Despre atacul slavei deșarte și despre respingerea lui	280
XIII. Despre atacul închipuirilor și despre respingerea lui	282
XIV. Despre pacea duhovnicească a inimii	284
XV. Despre grija trebuincioasă sufletului spre a-și afla și păstra pacea	286
XVI. Că puțin câte puțin se zidește sălașul păcii	288
XVII. Despre nevoia sufletului de a fugi de orice cinstiri, iubind smerenia și sărăcia cu duhul, prin care se dobândește pacea sufletului	290
XVIII. Sufletul să zăbovească în singurătatea și isihia celor nematerialnice, pentru ca Dumnezeu să lucreze în el pacea Sa	293
XIX. Socotința trebuincioasă în iubirea față de aproapele, spre a nu ne tulbura această pace	296
XX. Sufletul e dator a sta înaintea lui Dumnezeu golit de voia proprie	299
XXI. Să nu cauți nici mâncăruri, nici lucruri care să-ți ațâțe pofta, ci doar pe Dumnezeu	304
XXII. Robul lui Dumnezeu să nu fie cuprins de o frică peste măsură, chiar de va simți împotrivire și tulburare în sinea sa în privința acestei păci	306
XXIII. Despre neînduplecarea diavolului în a ne tulbura pacea sufletului și cum să fugim de vicleniile și înșelăciunile sale	308
XXIV. Sufletul să nu se tulbure din pricina ispitelor și gândurilor lăuntrice	312

XXV. Ispitele ni s-au dat de Dumnezeu spre folosul nostru	314
XXVI. Leacul de care ne putem folosi spre a nu ne tulbura din pricina greșelilor și a neputințelor noastre	319
XXVII. Sufletul să-și afle pacea și să sporească fără amânare	323

APENDICE

Apologia notei noastre la capitolul al XLIX-lea al <i>Războiului nevăzut</i> despre Doamna noastră, de Dumnezeu Născătoare, [publicată în volumul <i>Paza simțurilor</i>].	325
O rugă închinată Domnului nostru Iisus Hristos.	352
Cuprins.	277

Comenzi:

www.librariasophia.ro

Difuzare:

SUPERGRAPH

Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București

Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84

e-mail: contact@supergraph.ro

www.librariasophia.ro

www.sophia.ro

Vă așteptăm la

LIBRĂRIA SOPHIA

str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)

tel. 021-336.10.00; 0722.266.618

www.librariasophia.ro

CAPITOLUL I

***În ce constă desăvârșirea creștină;
pentru dobândirea ei e nevoie de luptă;
cele patru lucruri trebuincioase acestui război***

Cea mai mare și desăvârșită izbândă, la care te poți gândi, este apropierea de Dumnezeu și unirea cu El. Dacă tu, iubitul meu în Hristos cititor, năzuiești să ajungi pe această culme, mai întâi trebuie să cunoști în ce anume constă viața duhovnicească și desăvârșirea în Hristos¹. Fiindcă mulți susțin că această viață și desăvârșirea constau în postiri, privegheri, mătăanii, dormirea pe pământul gol și alte nevoițe trupești aspre. Alții, de asemenea, pretind că stau în rugăciuni nenumărate și privegheri îndelungi. Iar alții socotesc că desăvârșirea se află negreșit în rugăciunea minții², singu-

¹ Desăvârșirea creștinilor ne-a fost dată sub forma poruncii, fiindu-ne predanisită în *Noul Testament*. Că zice Domnul: „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (*Mt.* 5, 48). Iar Pavel, „Fiți copii când e vorba de răutate; la minte însă, fiți desăvârșiți” (*I Cor.* 14, 20); „ca să stați desăvârșiți și pliniți” (*Col.* 4, 20); „să ne ridicăm la desăvârșire” (*Evr.* 6, 1). Ne-a fost arătată ca poruncă și în *Vechiul Testament*; căci iată ce le spune Dumnezeu iudeilor în *Deuteronom*: „Fii desăvârșit înaintea Domnului Dumnezeului tău” (*Deut.* 18, 13 [LXX]). Și David, de asemenea, îi poruncește fiului său Solomon aceleași lucruri: „Și tu, Solomon, fiul meu, cunoaște pe Dumnezeul tatălui tău și îi slujește din inimă desăvârșită și cu suflet râvnitor” (*I Par.* 28, 9 [LXX]). De aici reiese că Dumnezeu cere de la toți creștinii lucrarea și împlinirea desăvârșirii. Cu alte cuvinte, Dumnezeu ne cere să ajungem desăvârșiți în toate virtuțile.

² *A se vedea infra*, cap. 46.

rătate și anahoretism, în tăcere și împlinirea canonului¹, adică într-o viețuire pe temeiul canonului și al măsurii, nici în exces, dar nici în lipsuri. Virtuțile în sine, însă, de unele singure, nu înseamnă râvnita desăvârșire creștină; ci câteodată sunt mijloace și căi spre a ajunge la gustarea harului Sfântului Duh, alteori, roade ale Sfântului Duh.

Și nu e nici o îndoială în privința faptului că sunt mijloace adevărate spre a ajunge la gustarea harului Sfântului Duh; căci vedem mulți oameni sporți care se folosesc de ele cum se cuvine, având ca scop primirea puterii și întăririi spre a se împotrivi răutății (viciilor, păcatelor) și netrebniciei; spre a se îmbărbăta împotriva ispitelor și a rătăcirii celor trei vrăjmași de obște: trupul, lumea și diavolul; spre a-și face rost de acele ajutoare duhovnicești, de trebuință tuturor robilor lui Dumnezeu și, mai ales, începătorilor, și spre a se învrednici de primirea harismelor Sfântului Duh, adică „duhul cunoștinței și al pioșeniei, duhul sfatului și al tăriei, duhul înțelepciunii și al priceperii, duhul temerii de Dumnezeu”², după cum le înșiruieste Isaia.

Neîndoielnic e că aceste înfăptuiri nu sunt numai rod al Duhului, ci și pricinuitoarele „dragostei, bucuriei, păcii, credinței, înfrânării”³, după cum arată Pavel. Căci bărbații duhovnicești își chinuiesc trupul cu asemenea nevoițe, fiindcă acesta i-a adus vătămare⁴ Făcătorului Său și cu scopul de

¹ Primit de la duhovnic sau de la monahul de care se face ascultare (*n. trad.*).

² *Is.* 12, 2-3.

³ *Gal.* 5, 22-23.

⁴ Ia aminte la faptul că, după teologhisitori, fiecare păcat este numit „vătămare a lui Dumnezeu” fiindcă pur și simplu vatamă și rănește pe Dumnezeu, împotrivindu-I-se. Și asta, întrucât păcatul, neavând (ontologic) ființă, aduce vătămare și se împotrivește ființei lui Dumnezeu, „Cel Ce este”; căci răul aduce vătămare bunătații lui Dumnezeu, slăbiciunea și neputința

a-l ține mereu în smerire și gata să slujească lui Dumnezeu. Se nevoiesc în tăcere și singurătate ca să fugă până și de cea mai mică vătămare în dauna lui Dumnezeu. Se roagă și sunt preocupați de închinarea la El și de faptele pioșeniei spre a duce o viețuire cerească (*cf. Filip.* 3, 20); cugetă la viața și pătimirile Domnului nostru nu din alt motiv decât spre a-și cunoaște mai mult propria răutate (păcatele, greșelile, viciile), și bunătaatea, și milosârdia lui Dumnezeu; se fac următori ai lui Hristos cu tăgăduirea de sine și cu crucea pe umeri spre a se înflăcări și mai mult de dragostea față de El și ura față de sine.

Virtuțile pomenite însă le pot pricinui celor ce se încredințează cu totul lor mai multă vătămare decât păcatele vădite; și asta nu din pricina lor însele (căci ele sunt cu toate preasfinte), ci din pricina celor ce se folosesc de ele, deoarece, fiind cu luare-aminte numai la acestea, își lasă inima să alerge după voile proprii și ale diavolului care, vătându-i cum se îndepărtează de drumul cel drept, îi lasă nu doar să-și asume cu bucurie nevoițele trupești, ci chiar să le întetească, dând urmare cugetului lor van [și socotind că astfel au ajuns], până la desfătărea Raiului. Drept aceea, unii ca ei se și cred înălțați la măsura cetelor îngerești, socotind că-L

aduc vătămare Puterii Sale, iar necunoștința aduce vătămare Înțelepciunii Sale. Și, pe scurt, întrucât păcatul este (și e numit) imperfecțiune și lipsă, aduce vătămare și se împotrivește desăvârșirilor fără de număr ale lui Dumnezeu; nefiind decât încălcare și neleguire, vatamă și rănește legile și poruncile lui Dumnezeu. Și așa cum fiecare cuvânt rostit împotriva lui Dumnezeu se numește blasfemie, fiindcă aduce vătămare renumelui și numelui lui Dumnezeu, tot așa fiecare păcat este numit „vătămare a lui Dumnezeu” nu doar din pricină că păcatul prin el însuși se împotrivește ca un rău absolut Binelui absolut, ci și din pricina faptului că este săvârșit de făpturile lui Dumnezeu, ducând la hulirea Creatorului acestora, ca și cum ar fi El Însuși rău și, prin urmare, El le-ar fi creat pe acestea rele; în același chip, și virtutea făpturilor lui Dumnezeu face să Se slăvească și Creatorul acestora.

sînt pe Dumnezeu în sinea lor; iar câteodată, afundându-se în asemenea meditații și gânduri ciudate și înalte, consideră că aproape au părăsit lumea aceasta și au fost răpiți până la al treilea Cer¹.

Oricine poate înțelege din viața și obiceiurile lor în ce păienjeniș sunt încurcați și cât de departe se află de adevărata desăvârșire. Fiindcă unii ca ei vor să fie preferați de ceilalți: sunt excentrici și încăpățânați în a-și face voia; sunt orbi în ceea ce-i privește, dar cântăresc scrupulos faptele celorlalți, dacă le este atinsă cătuși de puțin părerea vană despre cineva de care se bucură și pe care ceilalți vor să le-o sustragă; sau dacă cineva pune vreo piedică lucrurilor evlavioase și virtuților pe care le cultivă (Doamne, ferește!), de îndată se tulbură de mânie și își ies din fire.

Iar dacă Dumnezeu, voind să-i aducă la cunoștința de sine și pe adevărata cale a desăvârșirii, le trimite necazuri sau boli, ori îngăduie să fie persecutați (calea de a-i proba pe adevărații Săi robi), atunci își vădesc cele ascunse ale inimii și că sunt pervertiți de mândrie. Căci în fața oricărui necaz nu vor să se supună voii lui Dumnezeu, rămânând împăcați cu judecățile drepte, dar totodată și greu de înțeles, ale lui Dumnezeu, nici nu voiesc, urmând pilda Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a smerit și a pățimit, să se smerească, socotindu-se cele mai de jos dintre făpturi și având drept prieteni dragi pe prigonitori, ca instrumente ale Bunătății dumnezeiești și părtași mântuirii lor.

Astfel e clar că se află în mare primejdie. Fiindcă, odată ce ochiul lor lăuntric, adică mintea, e întunecat, se văd pe sine prin prisma acestuia. Și gândind că faptele lor, săvârșite în afară, sunt bune, socotesc că au atins desăvârșirea; în felul

¹ Cf. II Cor. 12, 2 (n. trad.).

acesta căzând în mândrie, îi judecă pe ceilalți. De aceea, nu e cu puțință ca altcineva să-i schimbe pe unii ca ei, ci doar un ajutor neobișnuit din partea lui Dumnezeu. Căci mai ușor se va schimba în bine un păcătos vădit decât cel ascuns sub vălul unor părelnice virtuți.

Acum că ai aflat foarte lămurit că viața duhovnicească și desăvârșirea nu constau în înseși virtuțile de care am amintit, ci în nimic altceva decât¹ în cunoștința bunătății și măreției lui Dumnezeu și a nimicniciei și aplecării noastre spre tot răul (viciul, păcatul); în iubirea de Dumnezeu și în ura de sine; în supunerea nu doar față de El, ci față de toate făpturile, în virtutea iubirii față de Dumnezeu; în lepădarea de fiecare voie a noastră și totodată în ascultarea desăvârșită de voia dumnezeiască; și, pe lângă toate acestea, în faptul de a le voi (a ni le asuma) pe toate acestea și de a le înfăptui numai spre slava lui Dumnezeu², și spre a-I bineplăcea Lui, și fiindcă așa voiește El, și așa se cuvine să-L iubim și să-I slujim.

Aceasta-i legea iubirii, înscrisă de mâna lui Dumnezeu Însuși în inimile robilor Săi credincioși. Aceasta e tăgăduirea de sine, pe care ne-o cere Dumnezeu. Acesta este dulcele jug al lui Iisus și povara Sa ușoară. Aceasta este supunerea

¹ Ia aminte, iubite [citorule], cât excelează cartea aceasta și în privința organizării materialului, dar și a metodei la care recurge. Căci orice artă și deprindere își află recunoașterea prin scopul pe care, în acord cu principiul filosofic și finalitatea dorită, și-l propun și concep în minte, spre a deveni astfel începutul și cauza deprinderii și asumării oricărei acțiuni: de aceea, și cartea aceasta, mai înainte de orice altceva, așază aici desăvârșirea ca scop al acestui întreg război nevăzut, pentru ca toți cei ce urmează să lupte, cunoscând aceasta, să nu fie induși în rătăcire de un lucru sau altul, ci toate faptele lor să și le îndrepte spre aceasta ca spre un semn și temei unic.

² De aceea, și dumnezeiescul apostol ne poruncește să ne facem, în general, toate îndatoririle numai spre slava lui Dumnezeu: „De aceea, ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți” (I Cor. 10, 31).

față de voia dumnezeiască, la care ne cheamă Izbăvitorul și Învățătorul nostru prin pilda și glasul Său¹.

Așa că și tu, frate, care dorești să ajungi pe culmea acestei desăvârșiri, fiindcă e nevoie de-a pururi să te lupți cu sinea-ți, spre a birui bărbătește și a nimici toate voile, și mari, și mici, ai nevoie să te pregătești cu toată sânguința sufletească pentru acest război (căci cununa nu se va da nimănui altcuiva decât unui războinic curajos); și fiindcă acest război e cel mai greu dintre toate celelalte (căci în timp ce luptăm împotriva sine-lui suntem și noi războiți de sinele nostru) și biruința pe care o vom avea va fi mai slăvită decât oricare alta și mai bine primită de Dumnezeu. Căci de te vei îngriji să-ți dai morții toate patimile, poftele și voile, fără de rânduială, vei plăcea lui Dumnezeu mai mult și Îi vei sluji mai bine decât dacă te vei biciui până la sânge, și decât dacă vei posti mai mult decât eremiții din vechime, și decât dacă vei întoarce la făptuirea binelui mii de suflete, în timp ce tu ești stăpânit de patimi.²

Căci, cu toate că Dumnezeu iubește mai mult întoarcea sufletelor decât omorârea unei voi neînsemnate, tu, dragul meu, nu trebuie să voiești, nici să faci nimic altceva mai

¹ Într-adevăr, atunci când ne-a poruncit să ne rugăm și să zicem: „Tatăl nostru. Care ești în ceruri (...), facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ” (Mt. 6, 10), Începătorul și Desăvârșitorul mântuirii noastre, Iisus Hristos, ne-a învățat să ne supunem întotdeauna vocii lui Dumnezeu, preferând-o pe aceasta vocii noastre. Și prin pilda Sa a făcut la fel, fiindcă și la începutul vieții Sale, când a ieșit să predice în lume, a căutat să facă voia Tatălui, după cum și Pavel învață: „Iată vin ca să fac voia Ta, Dumnezeule” (Evr. 10, 9). Și mai târziu, în mijlocul propovăduirii Evangheliei Sale a zis: „Pentru că M-am coborât din cer, nu ca să fac voia mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (In. 6, 38). Dar și la sfârșitul vieții Sale Acesta a pecetluit rostind în rugăciunea Sa: „Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă” (Lc. 22, 42).

² Aproape aceleași lucruri afirmă și Avvâ Isaac în cuvântul 33, p. 136: „Că mai bine este a te dezlega pe tine din legătura păcatului decât a slobozi alți robi din robia lor”; acesta afirmă multe alte lucruri în acord cu cele susținute aici; a se citi și cuvântul 46 al acestuia, p. 334.

mult decât ceea ce Dumnezeu caută și cere cu orice preț de la tine; fără nici o îndoială, Lui Îi este plăcută nevoința ta de a-ți omori patimile decât să trudești pentru alt lucru, chiar de e foarte însemnat, trecându-ți cu vederea patimile.

Acum, când ai învățat în ce constă desăvârșirea creștină și că pentru dobândirea ei e nevoie de un război necurmat și foarte aspru împotriva sinelui, e de trebuință să-ți agonisești patru lucruri, asemenea unor arme foarte sigure și folosite, spre a ajunge biruitor în acest război nevăzut și a primi cununa: 1) să nu ai niciodată încredere în tine însuși; 2) să-ți pui întregă încrederea și nădejdea în Dumnezeu; c) să lupți neconținut; și 4) să te rogi. Despre fiecare dintre acestea aș dori, cu [ajutorul lui] Dumnezeu, să vorbesc în parte, pe scurt și pe înțeles.

CAPITOLUL AL II-LEA

***Că nu-i spre trebuință nici să credem,
nici să ne încredem în noi înșine***

A nu avea încredere în tine însuși¹, dragul meu frate, este atât de trebuincios în acest război, că fără de aceasta, fii sigur, nu doar nu vei putea să ai parte de biruința pe care ți-o dorești, dar nu vei putea nici măcar să te împotrivești câtuși de puțin [vrăjmașului]; și asta să ți se întipărească bine în minte! Căci noi, stricați fiind prin natura noastră din clipa neascultării lui Adam, avem o părere foarte bună despre noi înșine; aceasta nu e într-adevăr nimic altceva decât o amăgire; cu toate acestea, socotim, dintr-o prejudecată înșelătoare, că suntem cineva.² Această meteahnă e foarte greu de dibu-

¹ Prorocul Ieremia numește „apostat” și „blestemat” de Domnul pe cel ce crede și se încrede în sine, vorbind astfel: „Așa zice Domnul: «Blestemat fie cel care își are nădejdea în om și își sprijină carnea brațului său pe el; inima acestuia se va depărta de la Domnul»” (*Jer.* 17, 5). Explicând acest verset, Vasile cel Mare susține că prin „cel ce are nădejdea în om” prorocul se referă la faptul de a ne pune nădejdea în aproapele nostru, iar prin „carnea brațului său” – se referă la faptul de a ne pune nădejdea în noi înșine, numindu-le pe amândouă apostazie, lepădare de Dumnezeu (*cf. Regulile Marii* 42). Lămurind versetul acesta în alt chip, trage concluzia că apostat și blestemat este cel ce nădăjduiește în sine. Fiindcă, zice, cel ce nădăjduiește în om este apostat și blestemat de Dumnezeu. Ia aminte cum se distinge cartea aceasta și în privința organizării materialului, întrucât socotește ca început al războiului iubirea de sine – pricina primă și rădăcina tuturor celorlalte patimi și vicii.

² A socoti că suntem cineva se numește aroganță, care este o patimă ce se naște din iubirea de sine, dar și ea, la rândul ei, dă naștere altora, devenind rădăcina, începutul și pricina tuturor celorlalte patimi; atât de subtilă și ascunsă e patima aroganței, că cei ce o au nu simt defel, din pricina

it de cel ce o are, care nu e deloc plăcut în ochii lui Dumnezeu, Care iubește ca noi să avem o cunoștință neprefăcută în privința acestui adevăr neîndoielnic.

Cu alte cuvinte, se cuvine a ști că fiecare har și virtute ne vin doar de la El, Care este izvorul oricărui bine; și că de la noi nu poate veni nici un bine, nici vreun gând bun care să-I fie pe plac. Și acest adevăr mai mult decât necesar, adică a nu ne încrede în noi înșine, este lucrarea mâinii dumnezeiești, care obișnuiește să dea prietenilor Săi iubiți când insuflare, când luminare, când bătăi aspre și necazuri, când ispitiri și ispite aproape silnice, când alte mijloace, dincolo de priceperea noastră; cu toate acestea, El voiește ca din partea noastră să se facă ceea ce este în dreptul nostru și ne stă în putință. De aceea, frate, însemnez aici patru chipuri prin care poți, cu ajutorul lui Dumnezeu, să ajungi la neîncrederea în tine însuși, adică la a nu te încrede niciodată în sine.

Cel dintâi e să-ți cunoști nimicnicia¹ și să cugeți că de la sine nu poți face nici un bine, pentru care să te faci vrednic de Împărăția cerurilor.

subtilității ei, că sunt stăpâniți de ea; însă, pe cât e de subtilă și iscusită, pe atât e de mare răul adus de ea. Fiindcă pe cea dintâi ușă, pe care urmează să intre harul lui Dumnezeu spre a se sălășlui în om, patima aceasta blestemată o închide, nelăsând harul să pătrundă, iar acela, cum e drept, se retrage; cum așadar poate intra harul spre a-l lumina și ajuta pe omul care socotește că e cineva de seamă, că e înțelept și că nu are nevoie de sprijin? Domnul să ne izbăvească de această patimă și boală luciferică; unora ca aceștia Dumnezeu le plânge de milă prin glasul profetului: „Vai de cei care sunt înțelepți în ochii lor și pricepuți după gândurile lor!” (*Is.* 5, 21). Și apostolul ne poruncește următoarele: „Nu vă socotiți voi înșivă înțelepți” (*Rm.* 12, 16), iar Solomon adaugă: „Nu fi înțelept în ochii tăi” (*Pild.* 3, 7).

¹ De aceea și dumnezeiescul Hrisostom susține că cine se socotește pe sine nimic se cunoaște pe sine mai bine decât toți ceilalți: „că, într-adevăr, acesta este cel ce se cunoaște pe sine: cel ce se socotește pe sine că nu e nimic”. Iar dumnezeiescul Maxim afirmă: „Condiția virtuții este unirea, în cunoștință de cauză, a slăbiciunii omenești cu puterea dumnezeiască” (*A zecea sută*

Cel de-al doilea e să ceri de nenumărate ori ajutorul pentru acest lucru de la Dumnezeu, prin rugăciuni fierbinți și smerite; căci aceasta este harisma ta aparte; și dacă vrei s-o primești, mai întâi să te gândești la tine nu ca fiind lipsit de această cunoștință despre sine, ci cu totul în stare de a o dobândi; apoi să vorbești cu îndrăzneală înaintea măreției lui Dumnezeu; și socotesc că ți-o va da când va ști El, fără să te îndoiești câtuși de puțin de faptul că o vei primi.

Al treilea chip e să obișnuiești să te temi de tine însuți, să-ți fie frică de nenumărații vrăjmași față de care nu ești în măsură să dai dovadă nici de cea mai neînsemnată împotrivire; să-ți fie teamă de obiceiul lor de a te război cu viclenie, de uneltirile lor, de faptul că se prefac în îngeri ai luminii, de nenumăratele meșteșuguri și capcane, pe care le întind chiar pe însăși calea virtuții.

Al patrulea chip este ca, atunci când vei cădea într-o greșală, în minte să-ți vină gândul neputinței tale în chip cât mai conștient cu puțință; fiindcă aceasta este pricina pentru care Dumnezeu a îngăduit să cazi, spre a-ți cunoaște mai bine slăbiciunea¹, și așa vei învăța nu doar să te disprețuiești pe

de capete, 79, *Filocalia*, p. 403). Iar Petru Damaschinul zice: „Nimic nu e deasupra cunoașterii slăbiciunii și neștiinței proprii; și nimic nu e mai rău decât necunoașterea acestora” (*Despre a nu deznădăjdui*, *Filocalia*, p. 601).

¹ Nu doar când cazi într-un oarecare păcat, ci și când ai parte de diferite nenorociri, întâmplări nefericite, mâhniri, mai ales de boli trupești și de mulți ani, să-ți cunoști starea smerită și neputințele și să te smerești; fiindcă în acest scop sunt îngăduite de Dumnezeu toate ispitele ce vin de la diavol, oameni sau natura înconjurătoare. Și apostolul, având în minte acest scop, spunea că numai de aceea l-au urmat atâtea ispite prilejuitoare de moarte în Asia: „Ci noi, în noi înșine, ne-am socotit ca osândiți la moarte, ca să nu ne punem încrederea în noi, ci în Dumnezeu, Cel ce înviază pe cei morți” (*II Cor.* 1, 9). Și ca să fie succint, cine voiește să-și cunoască concret slăbiciunea să-și observe, nu pentru o perioadă mai lungă, ci doar pentru o singură zi, gândurile, cuvintele și faptele pe care le-a gândit, vorbit, săvârșit și va afla că cele mai multe dintre gândurile, cuvintele și faptele sale sunt greșite, sucite,

tine însuți, ca unul ce ești atât de neînsemnat, ci să și dorești să fii disprețuit de ceilalți ca o făptură bolnavă ce ești. Căci fără această dorință nu e cu puțință să ajungi la această neîncredere în sine, care își are temelia în adevărata smerenie și în cunoștința concretă a încercării la care ne-am referit.

Prin urmare, fiecare vede cât de trebuincioasă este celui ce voiește să se unească cu lumina cerească cunoașterea de sine. Această cunoștință milostivirea dumnezeiască o dă, de obicei, celor mândri și superstițioși prin mijlocirea căderilor, lăsându-i pe drept să cadă în diferite greșeli (de care socoteau că se pot păzi ei înșiși), spre a-și cunoaște neputința și a nu se încrede defel în sine.

Dumnezeu însă nu are obiceiul de a folosi întotdeauna această cale, atât de neîndurătoare și constrângătoare, ci numai atunci când celelalte mijloace, mai ușoare, despre care am amintit, nu îi pricinuesc omului această cunoștință de sine; atunci Dumnezeu îngăduie căderea omului în greșeli mai mari sau mai mici în raport cu cât de mari sau mici îi sunt mândria și părerea de sine; așa că, acolo unde nu află o asemenea părere înaltă de sine, ca în cazul Fecioarei Maria, nu va îngădui nici o cădere. Atunci când cazi, aleargă numai-decât cu gândul la cunoștința de sine smerită și printr-o rugăciune stăruitoare cere-I lui Dumnezeu să-ți dea lumina cea adevărată, spre a-ți cunoaște nimicnicia și a nu-ți pune deloc încrederea în tine însuți, dacă voiești să nu cazi din nou într-o vătămare și pervertire mai mari.

nechibzuite și rele; din cercetarea lor va înțelege cât de bolnav îi este sinele, ca de pe urma acestei cercetări adevărate numai-decât să se smerască și să nu se mai încreadă în sine. Și nu mai puțin decât cele de mai sus, ne va aduce conștientizarea beteșugului nostru condiția materială a ființei, adică gândul că ființa noastră nu e nimic altceva decât o mucoasă grețoasă, alcătuită din spermă și sângeuri menstruale, atât de murdare și respingătoare, că omul nu le poate îndura mirosul și putoarea.